

Per-Olof Mattsson

Ett ögonvittne till ryska revolutionen

[Recensionen publicerades i *Internationalen* 4/10 2019. Den har nedan kompletterats med ett tillägg som ytterligare belyser författaren och hans liv]

Det maoistiska Oktoberförlaget har återuppstått efter haveriet för några decennier sedan. Nu verkar den stalinistiska komponenten i maoismen ha förstärkts. Bland annat har man publicerat den belgiske stalinisten Ludo Martens bok *En annan syn på Stalin* där alla de gamla lögnerna saluförs igen. Boken har cirkulerat länge på nätet i engelsk version, men nu har den också översatts till svenska.

Förlaget har också översatt och publicerat AF Ilin-Zjenskij's lilla bok *Från februari till oktober 1917*. Den är översatt av Hans Isaksson från den brittiska upplagan 1931. Det är en berättelse om bolsjevikens Ilin-Zjenskij's egna upplevelser under de månader år 1917 som kom att avgöra Rysslands öde för många år framåt. Den är strikt personlig, saknar överblick och förklaringar men har ändå ett värde som dokument från en av de som var med.

Nyligen var det en arbetskamrat som hävdade att en av mina största passioner är korrekturläsning. Det kan man inte säga om den som korrekturläst den här boken. Det vimlar av småfel, ord saknas, stavfel gör att ord ändras – försvar blir förvar, bord blir bort, finska blir fiska, stod blir stor, fastnade blir fastade, var blir vad och så vidare. Det finns konstiga formuleringar som: ”De betedde sig på parad”, ”Hur nöjd du skulle inte ha varit...” med mera. Transkriberingen av ryska namn är ett särskilt kapitel. Här är det inkonsekvent. Narchuk stavas även som Nartjuk och Podvojskij skrivs konsekvent Podvoskij.

I förordet skriver förlaget att man hade velat publicera John Reeds klassiska *Tio dagar som skakade världen* för att markera ryska revolutionens hundraårsminne. Ett annat förlag lade beslag på den och därför valde man istället Ilin-Zjenskij's berättelse. Den publicerades ursprungligen i Sovjetunionen 1926. Det kan förklara varför Trotskij nämns en gång utan några negativa förtecken. Det slank tydligen med även i den brittiska utgåvan 1931.

Ilin-Zjenevskij hade emellertid en bror som var ännu mer framträdande bolsjevik. Hans partinamn var Fjodor Raskolnikov och var en av ledarna för matroserna i Kronstadt och spelade en framträdande roll i revolutionerna 1917. Han skrev också ner sina minnen av det året. Den finns översatt till engelska med titeln *Kronstadt and Petrograd in 1917* (New Park 1982). Den är betydligt utförligare och intressantare, men det finns en politisk orsak till varför förlaget inte valt att översätta den boken.

Raskolnikov blev överbefälhavare för flottan i Östersjön och ambassadör. Han hade sympatier för oppositionen mot Stalin men förblev lojal fram till 1939. När den stalinistiska terrorn kom obehagligt nära, hoppade han av och publicerade ett öppet brev till Stalin. Kort efter det öppna brevet i augusti 1939 dog Raskolnikov under märkliga omständigheter. Hans vänner misstänkte att han blivit förgiftad.

Raskolnikov avslutade sitt öppna brev med en profetia:

Förr eller senare kommer det sovjetiska folket att sätta dig [Stalin] på de anklagades bänk som förrädare mot socialismen och revolutionen, den störste skadegöraren, folkets verkliga fiende, organisatören av svält och juridiska förfalskningar.

Tillägg: Biografiska uppgifter om Ilin-Zjenevskij m m av Martin Fahlgren

Alexander Fjodorovitj Ilin (Zjenevskij var hans ”partinamn”) föddes 1894 i Petersburg. Han är främst känd som en schackspelare av världsklass.¹

¹ Han var en av grundarna av den sovjetiska schack-skolan och har t o m fått en schacköppning, som utgör en variant av ”Holländsk öppning”, uppkallad efter sig (den brukar skrivas ”Iljin Genevsky”).

Liksom den äldre brodern, *Fjodor Ilin*, med partinamnet *Fjodor Fjodorovitj Raskolnikov* (1892-1939), anslöt sig Alexander Ilin till bolsjevikerna redan före 1:a världskriget. Detta ledde till att han 1912 relegerades från skolan, varefter han gick i landsflykt till Genève i Schweiz, där han återupptog sitt schackspelande.

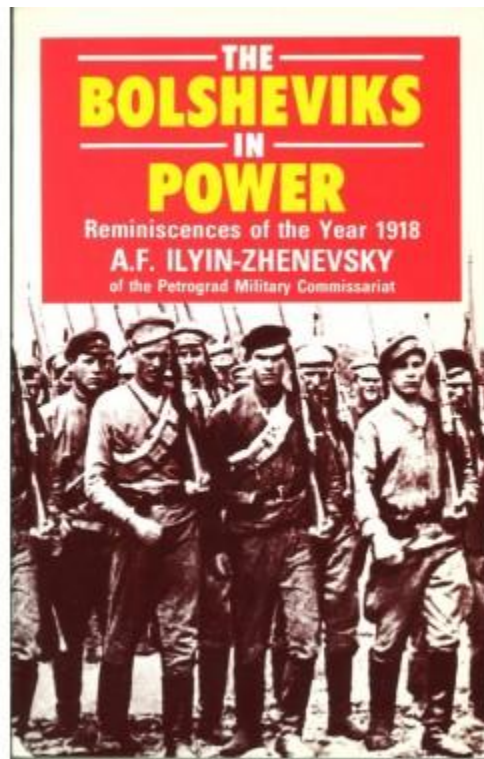
1914 återvände han till Ryssland och ändrade namnet till Ilin-Zjenevskij (Zjenevskij kommer av ryska namnet för Genève). I början av 1915 blev han inkallad i ryska armén, men hans krigande tog tvärt slut när han sårades i juli 1915.

Han deltog aktivt i både februari- och oktoberrevolutionerna 1917 och återupptog sedan sitt schackspelande. Men under 1930-talet försämrades hans hälsa och han orkade inte längre delta i större schackturneringar. Pga sina förbindelser med oppositionella hamnade han dessutom i knipa.

Ilin-Zjenevskij dog 1941, enligt officiella uppgifter offer för ett nazistiskt bombanfall under en båtfärd på sjön Ladoga. Andra hävdar att han blev offer för den stora terrorn, i likhet med mängder av andra som tillhörde ”gamla gardet”. Bevis för detta saknas dock.

Även broderns död är suspekt. Raskolnikov verkade som sovjetisk diplomat i Bulgarien 1938, när han återkallades till Sovjet, vilket han vägrade. 1939 offentliggjorde han ett ”Öppet brev till Stalin” (citerat i recensionen ovan)², där han tog avstånd från Stalins regim. Kort därefter dog han, enligt britten Brian Pearce (som översatt både Zjenevskij och Raskolnikov) blev han giftmördad, enligt andra uppgifter³ ”föll han ut från ett fönster”. Enligt båda versionerna blev han mördad av NKVD-agenter⁴ (bevis saknas dock). Han återuppräktades postumt i juli 1963.

Det finns en annan bok av Ilin-Zjenevskij i engelsk översättning, *The Bolsheviks in Power – Reminiscences of the Year 1918* [Bolsjevikerna vid makten – minnen från året 1918]. Den gavs ut 1984 av det brittiska vänsterförlaget New Park.

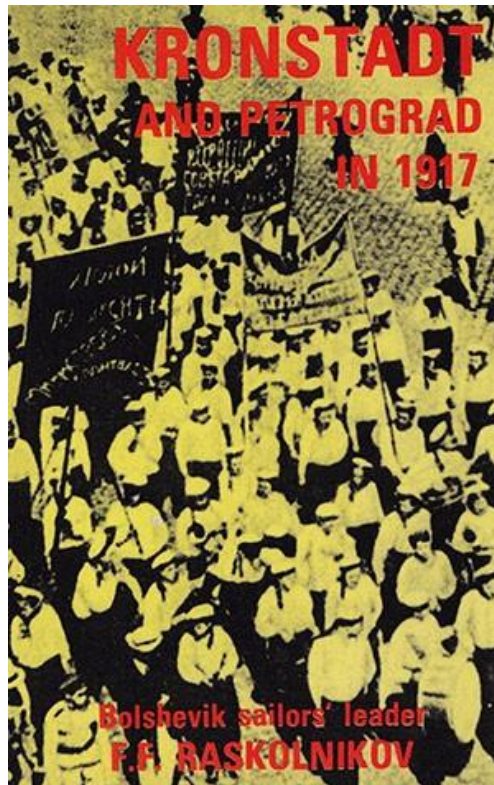

² Detta brev finns i engelsk översättning på webbplatsen marxists.org: marxists.org: [Raskolnikov's Open Letter to Stalin](http://marxists.org)

³ Se [Fyodor Raskolnikov](http://en.wikipedia.org/wiki/Fyodor_Raskolnikov) (Wikipedia)

⁴ Detta hävdas bl a av historikern Roy Medvedev

Den i recensionen nämnda boken av brodern Raskolnikov, *Kronstadt and Petrograd in 1917*, som skrevs 1925, finns på webbplatsen marxists.org: marxists.org: [Kronstadt and Petrograd in 1917](http://marxists.org)

På engelska finns dessutom Raskolnikov-antologin [Tales of Sub-Lieutenant Ilyin](http://marxists.org) (1918) – även den på webbplatsen marxists.org. Där ingår också det ovannämnda öppna brevet till Stalin (från 1939).

